

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Kadın Kooperatifleri Çalıştay Raporu

Haziran 2024

Ankara Kalkınma Ajansı

KADIN KOOPERATİFLERİ ÇALIŞTAYI (16 MAYIS 2024) RAPORU

Arka Plan

Ankara Kalkınma Ajansı Kooperatif Yetkinlik Geliştirme Programı kapsamında 16 Mayıs Perşembe Günü saat 13.30'da kadın kooperatiflerine yönelik bir odak grup toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıda kooperatiflerin yönetim, insan kaynakları, üretim, satış, pazarlanma, finansal yönetim ve sosyal etki konularında mevcut durumları, ortak sorun ve ihtiyaçlarının belirlenmesi amacıyla tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Mevcut durum çalışmalarının tamamlanması sonrasında Yetkinlik Geliştirme Programı kapsamında eğitim, mentorluk, iş birliği ve ağ geliştirme çalışmaları ile bölgedeki kooperatiflerin rekabet etme kapasitesinin ve ürettikleri sosyal değer artırılması için çalışmalar yürütülecektir.

Mevcut Durum İhtiyaç ve Sorunlar

Ankara ilinde kadın girişimi üretim ve işletme kooperatifi statüsünde Ticaret Bakanlığına bağlı 53 kooperatif, tarımsal kalkınma kooperatifi statüsüne sahip Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı 14 kooperatif olmak üzere toplam 67, ortaklarının çoğunun kadınlardan oluşan ve kadın emeğini değerlendirme amacı güden kooperatif bulunmaktadır. Türkiye'de ise 2024 yılı itibarıyla yaklaşık 1100 kadın kooperatifi ve 7 kadın kooperatif birliği bulunmaktadır. Kooperatiflerin insan kaynakları ve yönetim, üretim, satış ve pazarlama, finansal yönetim ve paydaşlarla iş birliklerine ilişkin mevcut durum ve temel sorunlarına ilişkin alınan bilgiler aşağıda sunulmaktadır.

İnsan Kaynakları ve Yönetişim

- Kooperatiflerin büyüklüklerine bakıldığında çoğunluğunu 7-15 ortak sayısına sahip kooperatiflerin oluşturduğu ve tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ortak sayılarının kadın girişimi ve üretimi kooperatiflerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kooperatiflerin çoğunda SGK'lı çalışan olmamakla beraber, olan kooperatiflerde sayının 1-5 arasında değiştiği görülmektedir.

- Kırsal ve dezavantajlı bölgelerde yerel yönetimlerin desteği ile kurulmuş birçok kooperatif olduğu görülmektedir. Proje ve kamu otoritelerinin iradesi ile kurulmuş birçok kooperatifte ortaklar arasında kooperatifçilik alanında ve işletme yönetimi alanında bilginin yetersiz olduğu görülmektedir. Bunun neticesinde de kooperatif ortakları arasında yönetim ve finansal yönetim alanlarında çeşitli yönetim sorunlarının olabildiği görülmektedir.
- Ankara'da Türk ve Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin ortaklığı ile kurulmuş kadın kooperatifleri de mevcuttur. Özellikle uluslararası kuruluşlar bu kooperatiflerin kuruluş ve büyümelerinde destek olmaktadır.

Üretim

- Kooperatiflerin büyük çoğunluğu gıda üretimi alanında çalışmaktadır. Bununla beraber tekstil, tarımsal üretim, proje geliştirme alanında çalışan kooperatifler de bulunmaktadır.
- Üretimde makine-ekipman eksikliği birçok kooperatif için ortak bir sorundur. Projelerden alınan hibelerle makine-ekipman alımlarının yapıldığı sıklıkla görülmektedir. Bununla birlikte, makine-ekipmanı olmakla beraber pazar eksikliğinden ya da üretim planlaması yapılmadan faaliyete geçmiş olma gibi nedenlere tam kapasite üretim yapamayan kooperatifler de bulunmaktadır.
- Belli bir üretim ve satış kapasitesini yakalamış olan kooperatiflerin büyüme için yatırım ihtiyacı bulunmaktadır.
- Üretimde kullanılan hammaddelerin yerel çiftçilerden temin edilmesi tarım ve gıda alanında yerel üreticilerin gelirlerinin artmasına katkı sağlamaktadır.

Satış ve Pazarlama

- Kooperatiflerin en büyük sorun alanının satış ve pazarlama olduğu görülmektedir. Pazar geliştirilmesi, müşterilere ulaşım, e-ticaretin etkin yürütülmesi, dış ticaret gibi alanlarda önemli ihtiyaçlar vardır.
- Birçok kooperatif e-ticaret Pazar yerlerinde satış yapmaya başlamış olmakla beraber, bu alanda yetkinliklerin artırılarak satış kapasitesinin yükseltilmesi gerektiği

görülmektedir. Özellikle e-ticarette kargo ücretleri kooperatiflere önemli bir yük olabilmektedir. Bu kapsamda, ürün listeleme kurallarına hâkim olmak, ürün görsellerinin oluşturulması, rekabetçi fiyatlandırma, promosyonlar ve indirimler, müşteri hizmetleri, vergi ve yasal gereklilikler gibi konularda kapasite gelişimi ve nakliye konusunda anlaşmalar için çalışılması gerektiği görülmektedir.

- Hepsiburada platformu üzerinde kadın kooperatiflerine önemli ayrıcalıklar tanımlanmıştır. Belirlenen alanlarda %1 +KDV komisyon, ücretsiz kargo, 500 ürüne kadar ücretsiz fotoğraf çekimi, e-ticaret eğitimi gibi avantajlar bulunmaktadır. Aynı zamanda Pazar yerlerinin kurumlara farklı uygulamalar yapabildiği ve avantajlı anlaşmalar için konuşulması gerektiği paylaşılmıştır.
- Market zincirlerle anlaşma yapabilmek için e-fatura kesilmesi, stoklu üretim, market tedarik zinciri denetimlerinden geçilmesi gibi çeşitli kriterler olabilmektedir. Bu kapsamda iş sağlığı ve güvenliği, hijyen koşulları, çevresel etki gibi birçok konuda kapasite gelişimi gerekmektedir.
- Kadın Emeği Kooperatif Pazarlarına ilçelerdeki kooperatiflerin yararlanmasının zor olabildiği belirtilmiştir. Bu alanlara ilçelerden ulaşım için destek ihtiyacı olmaktadır
- AVM'lerde düzenlenen satış organizasyonlarında geçerli olan bazı kurallar (tekstil alanında satış yapılamaması) gibi tüm kooperatiflerin bu etkinliklerden eşit şekilde yararlanamamasına neden olmaktadır.

Finansal Yönetim

- Kooperatiflerin birçoğunda öz kaynakların yetersiz olduğu ve sürdürülebilirlik kazanana kadar kamu kaynaklarından hibelerle yararlanma beklentisi olduğu görülmektedir.
- Kooperatiflerin çoğunda genel muhasebeleştirme ve vergi alanlarında kapasitenin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu kapsamda bir işletme düzeyinde profesyonel finansal planlama ve yönetim becerilerin artırılması ve yasal ayrıcalıklar ve teşvikler ve fon kaynakları konusunda yetkinlik artışı ihtiyacı bulunmaktadır.

Yerel Yönetim ve Kamu ile İş Birlikleri

- Kadın kooperatiflerde üretim ve satış alanlarına belediyeler ile iş birliği yapılmasının sıkça yapılan bir uygulama olduğu görülmektedir. İlçe belediyeleri kooperatiflere alan

tahsis edebilmekte ya da ihale ile kiralayabilmektedir. Bu destekler kooperatiflerin sürdürülebilirliğinde önemli bir yere sahiptir.

- Sosyal satın alma uygulamalarının sistemli bir şekilde belediyeler tarafından yapılmadığı görülmektedir.
- Desteklerin daha çok tarım ve gıda alanında üretim yapan kooperatiflere yönelik olduğu düşünülmekte bu alan dışında özellikle tekstil gibi alanlarda faaliyet gösteren kooperatiflerin dezavantajlı olduğu değerlendirilmektedir.

Ortak Platformlar ve Birlik İhtiyacı

- Anadolu Kalkınma Kooperatifi, Bİ-Koop Kadın İşbirliği-Proje Geliştirme Kooperatifi ve Kadın Kooperatifleri Dayanışma Derneği gibi kooperatiflerin gelişmesi için eğitim danışmanlık ve proje geliştirme hizmetleri veren ve ortak sorunların çözümü için kooperatifler arasında iş birliklerinin geliştirilmesini amaçlayan platformlar bulunmaktadır. Bu kurumlar bu alanda proje geliştirmekte ve ortak temsil için çalışmaktadırlar.
- Kadın Kooperatifleri Dayanışma Derneği *Ankara'dan* markasının oluşması için çeşitli çalışmalar yapmaktadır.
- Anadolu Kalkınma Kooperatifi Youtube üzerinden eğitimlerin hazırlanması, Ticaret Bakanlığı ile görüşmelerin düzenlenmesi gibi çalışmaların hazırlığı içindedir.
- Ankara'dan kooperatifleri de içeren Anadolu Ahileri Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifleri Birliği kurulmuştur. Birlik kooperatiflere yönelik eğitim ve proje geliştirme hizmetlerini vermektedir. Kadın kooperatiflerinin ortak üretim alanları, satış kanalları ve lojistik gibi alanlarda çalışmalar yapması amacıyla başka bir birlik altında toplanması da gündemdedir. Ticaret Bakanlığı iş birliğinde birliklere yönelik ilgili bir bilgilendirme toplantısı yapılması planlanmaktadır.

Kamu Kurumları ve Kooperatiflere Yönelik Hizmetler

Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi

- Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın ve Aile Şube Müdürlüğü bünyesinde faaliyetlerini sürdürmekte olan Kadın Danışma Merkezi kadın girişimciler ve kadın kooperatiflerinin

desteklenmesi için çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda satış alanlarının sağlanması, danışmanlık verilmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve psiko-sosyal destek alanlarında da çalışmalar yürütmektedir.

- Belediye tarafından kurulan kadın emeği pazarların sürdürülebilir olması için çalışmalar devam etmektedir.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkent Marketler

- Ankara'da 7 tane bulunan Başkent Marketlerde ve online olarak 17 kadın kooperatifinin ürünlerinin satışı yapılmaktadır. Ekmek, unlu mamuller, temel gıda ürünleri ve atıştırmalık satışları ile marketler kooperatifler için önemli bir satış kanalını oluşturmaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi Kırsal Kalkınma Dairesi

- Dairenin kırsal kalkınmaya yönelik araştırmalar yapmak, projeler hazırlamak, kooperatifler ile iş birliği içinde ortak projeler yapmak ve bağlı bulunduğu yasalar çerçevesinde uygulamak gibi çalışmaları bulunmaktadır. Bu kapsamda tarımsal kalkınma kooperatiflerine çeşitli ayni yardımlar da yapılmaktadır.

Ankara Ticaret İl Müdürlüğü

- Ticaret İl Müdürlüğü kooperatiflerin idari işlerinin yanı sıra Bakanlığın uyguladığı KOOP-DES programının ildeki yürütülmesini de sağlamaktadır. İlde şimdiye kadar 17 kadın kooperatifi bu destekten yararlanmıştıdır.
- Kadın kooperatiflerine yönelik danışmanlık hizmetleri verilmekte, kooperatiflerin iletişimi için bir whatsapp grubu da kurulmuştur.
- Kooperatiflerin vergi vb. muafiyetlerine yönelik belgelendirme sürecini yürütmektedir.

Ticaret Bakanlığı, Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü

- Kooperatifler hakkında bilinç ve farkındalık artışının sağlanması ve kooperatiflerin etkinlik ve verimlilikleri artırılması amacıyla 2025-2029 yıllarını kapsayacak **Kooperatifçilik Stratejisi** hazırlanmasına karar verilmiş olup planın hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

- 2025 yılı **Birleşmiş Milletler Dünya Kooperatifçilik Yılı** ilan edilmiştir. Bu kapsamda Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'na hizmet eden ve insana yakışır iş imkanları, yoksulluk, eğitim, sosyal koruma, finansal içerme ve kapsayıcı barınma gibi alanlarda çalışan kooperatiflerin girişimcilik kapasitelerinin artırılması için çalışmalar yapılacaktır.
- Türkiye genelinde kadın kooperatiflerinin üretim alanlarının tespiti ve değerlendirilmesine ilişkin bir çalışmaya başlanılmıştır.
- **KOOP-DES** programı ile Türkiye genelinde birçok kooperatifin insan kaynakları ve makine/ekipman ihtiyaçları karşılanmaktadır.
- Bakanlık aynı zamanda e-ticaret platformları ve büyük zincir marketlerle de kooperatif ürünlerinin satımı ve eğitim ihtiyaçlarına yönelik ortak çalışmalar da yürütebilmektedir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

- **Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi** Projesi ile kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi için eğitim ve danışmanlık faaliyetlerini de içeren çalışmalar 3 yıllık bir süreçte yapılmıştır. 30 ilde yerel paydaş toplantıları gerçekleştirilmiş ve 81 il için kadın kooperatifleri envanteri oluşturulmuştur. Aynı zamanda proje içinde olan iller için İl Faaliyet Planları hazırlanmış ve il valiliklerince onaylanmaya başlanmıştır. Proje ile ilgili detaylara <https://www.kadinkoop.org/> adresinden ulaşılabilir. Proje ile ilgili detaylara <https://www.kadinkoop.org/> adresinden ulaşılabilir.
- Bakanlık çalışmalarına kooperatifçilikte ekosistem modeli geliştirilmesi için devam edecek ve ülke koşullarına özgü kooperatif modelleriyle değer zincirinin geliştirilmesi için politika belgeleri üzerinde çalışılacaktır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü

- Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesi, sürdürülebilirliklerinin sağlanması, kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve görünürlüklerinin artırılması hedefiyle yürütülen “Kadın Kooperatiflerinin Güçlendirilmesi İşbirliği Protokolü” Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda Tarım ve Orman Bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı iş birliğinde 2023 tarihinde 5 yıl uzatılmıştır.
- “Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi” Projesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinasyonunda yürütülmüş ve kooperatiflere yönelik birçok eğitim programı uygulanmıştır.

- İl Müdürlüğü whatsapp grubu ile kadın kooperatifleri ile iletişim halindedir.

Öneriler ve Gelecek Adımlar

Yönetim ve İnsan Kaynakları

- Kooperatifçilik ve işletme yönetimi gibi alanlarda ortakların kapasitelerinin eğitimlerle artırılması
- Üniversitelerin sosyal hizmetler, sosyoloji, işletme gibi bölümlerle iş birliği yapılarak staj programları kapsamında kooperatiflerde staj yapılmasının teşvik edilmesi

Değer Zinciri ve Üretim

- Kooperatiflerin birbiri ile iletişimlerini güçlendirerek birbirlerinin ürünlerini hammadde olarak alması ya da kooperatifler arası hizmet/ürün alımının desteklenmesi için çalışmalar yapılması
- Kooperatifler kurulmadan önce coğrafi işaretler, hammadde, niş pazar gibi alanlarda düşünülerek daha spesifik üretim alanlarının belirlenmesi, mevcuttaki kooperatiflerle iş birlikleri yapılması
- Makine-ekipman analizlerinin uzmanlar tarafından yapılması ve ilgili deneyim paylaşımlarından sonra makine-ekipman ve üretim planlamalarının yapılması ve buna göre alımların gerçekleştirilmesi
- Kooperatifler ve yerel yönetimler tarafından hibelerle alınmış olan ama etkin kullanılmayan makine ve ekipmanların belirlenmesi

Eğitim Programları ve Danışmanlıklar

- Kooperatiflere yönelik eğitim programları tasarlanırken kooperatif kapasitelerine göre eğitim konuları, içerikleri ve yöntemler belirlenmesi, farklı seviyelerdeki kooperatiflere aynı eğitimlerin verilmemesi
- Kooperatiflere üretim planlama ve stok yönetimi, yeni pazarlara açılma, yeni ürün geliştirme, dijital kimlik ve markalaşma, ihracata geçiş gibi alanlarda ihtiyaç odaklı özgün danışmanlık veya mentorluk hizmeti sağlanması

Tanıtım

- Belediye billboardları'nda Başkent Marketlerin ve kooperatif tanıtımlarının yapılması
- TOBB Kadın Girişimciler Kurulu, ATO Meslek Komiteleri gibi platformlarda kooperatiflerin ortak tanıtımlarının yapılması ve iş birliklerinin geliştirilmesi için adımlar atılması
- Tanıtım videoları ile yerel ve ulusal basın ve sosyal medyada tanıtımların yapılması

Satış ve Pazarlama

- Başkent Marketlerde gıda dışında tekstil, hediyelik eşya gibi alanlarda üretim yapan kooperatiflerin ürünlerinin de satılması
- ABB, TOBB Kadın Girişimciler Kurulu gibi kurumlar tarafından düzenlenen kadın emeği pazarları, fuarlar gibi etkinliklere devam edilmesi ve ortak satış alanları üzerinde çalışılması
- Teknokent, OSB vs. gibi kurumlarda kooperatiflerin paketli gıda ürünlerinin satışı için çalışmaların yapılması
- Pazar yerleri ortaklığı ile satış trendlerinin analiz edilmesi
- Türkiye genelinde kooperatif ürünlerine öncelik veren market ve e-ticaret yerlerinin belirlenmesi
- Dış ticaret alanında özelleştirilmiş eğitim ve danışmanlıkların verilmesi

Sosyal Satın Alma

- Kurumsal hediyeler alınırken kooperatif ürünlerinin önceliklendirilmesi
- Kooperatif temsilcilerinin katılımları ile yerel yönetim, kamu kurumlarına ziyaretler yapılarak alanda savunuculuk çalışmalarının yürütülmesi

Eşgüdüm ve İş Birlikleri

- Kurulmuş olan platformlar arasında eş-güdümün artırılması
- Savunuculuk alanında beraber hareket edilip fon kaynaklarına ulaşım ve sosyal satın alma konularında ortak çalışmaların yapılması
- Kadın kooperatiflerinin ortak ihtiyaçlarının savunuculuğunu yapabilecek bir birlik için kuruluş fizibilite çalışmalarının yapılması

Ek-1: Katılımcılar

Ankara Büyükşehir Belediyesi Kadın Danışma Merkezi	Bilge Serenay Balcı Fulya Yıldırım Nefin Mermer
Ankara Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü	Yıldız Bıyıklı
Ankara İl Ticaret Müdürlüğü	Havva Türk Mine Sakarya
Ticaret Bakanlığı Esnaf, Sanatkârlar ve Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü	M. Sıla Sönmez Kamuran Yavuz
Alfa Ar-Ge Kadın Girişimi ve Üretimi Kooperatifi	Ebru Akad
Anadolu Kalkınma Kooperatifi	Nilay Ateşoğulları
Ayaş Akkaya Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Zehra Varol
Beri Kadın Girişimi ve Üretimi Kooperatifi	Selda Bilgin
Bi-Koop Kadın İş birliği-Proje Geliştirme Kooperatifi	Ece Ünlü
Eryaman Öncü Kadın Girişimi ve Üretimi Kooperatifi	Ülgen Doğan
Kahraman Kadınlar Üretiyor Kadın Girişimi ve Üretimi	Mehtap Kaçmaz
Kınalı Eller Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Esra Dinçkan
Nallıhan Merkez ve Çevre Köyleri Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Hatice Erdoğan
Yemenia Kadın Girişimi ve Üretimi Kooperatifi	Ayperi Yılmaz